
Mededelingenblad van het Sint Jozefkoor

September 2020, jaargang 30, nummer 3

Post-coronapauze

Beste koorleden,

We zingen weer!

Na een gedwongen pauze van 120 dagen hebben we als koor op 12 juli de draad weer opgepakt. Toen nog in beperkte bezetting met 8 koorleden en zonder de aanwezigheid van Jos. Gelukkig is Jos sinds begin augustus weer voldoende hersteld en heeft hij de directie weer op zich kunnen nemen. Ik hoop dat we voorlopig op deze voet door kunnen gaan en ook spoedig weer voltallig mogen zijn. Met het oog op de herfst en de winter blijft het natuurlijk altijd onzeker hoe de ontwikkelingen rond corona zullen verlopen, met name de hevigheid van de veelbesproken tweede golf. Dat zou in het ongunstigste geval weer een stap terug kunnen betekenen. Maar goed, ondertussen hebben we onze routine langzaam weer hervonden en repeteren we weer op de zaterdagavond. So far so good.....

20 september zal onze voorlaatste TV-mis plaatsvinden. En dit keer werkelijk de voorlaatste want na een periode van drie jaar eindigt dit jaar de cyclus vanuit de Sint Jozefkerk. Al met al zijn we dan 16 uur lang op NPO2 te zien en te horen geweest en ik ben van mening dat we daar met veel voldoening op mogen terugkijken. Overigens zullen

we tijdens de komende TV-mis de antifoon *Stella caeli exstirpavit* ten gehore brengen. Jos heeft zich verdiept in deze antifoon en de kenmerken van de tijd waarin deze ontstaan is. Zijn bijdrage kunnen jullie lezen op pagina's 13 tot en met 18

In deze uitgave treffen jullie ook uitgebreidere informatie aan m.b.t. onze plannen voor het eeuwfeest. Zoals jullie iedere week hebben kunnen zien verloopt de wervingsactie gestaag en hebben we inmiddels ons minimale streefbedrag bereikt. Wim is tevens drukdoende om extra middelen los te krijgen bij diverse stichtingen. Maar zoals hij eerder schreef, willen wij al onze plannen realiseren dan moeten we nog extra gas geven om potentiële donateurs over de streep te trekken. Dat lijkt mij beslist geen onmogelijke opdracht. Zie tevens pagina 4. Het bestuur rekent hierbij op jullie inzet!

Hans van Saaze

Mededelingenblad digitaal

Het mededelingenblad is ook digitaal te lezen - en te downloaden - via de website. Tevens kun je hier alle edities vanaf 1991 terugvinden. Zie <https://www.sintjosefkoorhelmond.nl/archief> (klik in de archiefkast op de lade "Mededelingenblad")

Rooster september – november 2020

september

- Za. 05-09 eerste repetitie na 14 maart
Zo. 06-09 23ste zondag door het jaar (jaar A)
Za. 12-09 repetitie
Zo. 13-09 24ste zondag door het jaar
Za. 19-09 repetitie
Zo. 20-09 25ste zondag door het jaar; **tv-mis**
Za. 26-09 *geen repetitie*
Zo. 27-09 26ste zondag door het jaar

oktober

- Za. 03-10 repetitie
Zo. 04-10 27ste zondag door het jaar
Za. 10-10 repetitie
Zo. 11-10 28ste zondag door het jaar
Za. 17-10 repetitie
Zo. 18-10 29ste zondag door het jaar
Za. 24-10 repetitie
Zo. 25-10 30ste zondag door het jaar
Za. 31-10 *geen repetitie*

november

- Zo. 01-11 Allerheiligen
Za. 07-11 repetitie
Zo. 08-11 32ste zondag door het jaar
Za. 14-11 repetitie
Zo. 15-11 33ste zondag door het jaar
Za. 21-11 repetitie
Zo. 22-11 Christus, Koning; Ceciliafeest; **laatste tv-mis**
Za. 28-11 *geen repetitie*
Zo. 29-11 1ste zondag van de Advent (jaar B)

Donateursactie 100 jaar Sint Jozefkoor

Bijna 3 maanden na de start van de donateursactie hebben we half augustus onze doelstelling voor het minimaal te verwerven bedrag gehaald! 48 mensen hebben reeds “ja” gezegd op onze oproep om het eeuwfeest te ondersteunen. Uiteraard betekent dit niet dat we nu op onze lauweren kunnen rusten want voor de financiering van onze plannen zijn we nog wel afhankelijk van subsidies. Mochten deze niet komen dan moeten we alsnog op eigen middelen terugvallen. Zoals Wim al een paar weken terug schreef in zijn brief “**geven OM het Sint Jozefkoor = geven AAN het Sint Jozefkoor**”. En laten we eerlijk zijn: indien we kijken naar wie uit onze kring van vrienden, familie en bekenden nog geen “JA” gezegd heeft, dan ligt er nog een behoorlijk terrein braak. Vandaar nogmaals de oproep aan jullie om *actief* bekendheid te geven aan onze actie. Als iedereen een steentje bijdraagt hoeven we ons alleen nog maar druk te maken over de uitvoering van onze plannen!

Programma 100 jaar Sint Jozefkoor

Voor de financiering van ons eeuwfeest heeft Wim recentelijk een aantal stichtingen aangeschreven met een subsidieverzoek. Ter onderbouwing van ons verzoek heeft Jos een omschrijving gegeven van de geplande activiteiten die wij graag met jullie delen.

100 jaar Sint Jozefkoor

In het kader van haar 100-jarig bestaan in 2022 wil het Sint Jozefkoor uit Helmond een aantal events opzetten, die volledig afwijken van haar gangbare activiteit (d.i. het wekelijks zingen in de Sint Jozefkerk in een liturgische setting). Het thema passend bij 100 jaar Sint Jozefkoor luidt dan ook: **Gregoriaans Anders**. Kernwoorden zijn: publicerend, uitvoerend, socialiserend, educatief, innoverend en inspirerend.

Publicerend:

In 2014 kwam het koor al met een facsimile-uitgave van het Vesperale van Margriet van Cortenbach (handschrift uit 1536 afkomstig uit het Helmondse klooster die Hage). In het kroonjaar 2022 vindt dat zijn voltooiing in:

1. **CD:** het uitbrengen van een cd met twaalf gezangen uit dit unieke handschrift uit 1536 waaronder de twee bijzondere gezangen die door de toenmalige rector van het Helmondse klooster zijn geschreven. Met deze cd geeft het Sint Jozefkoor deze gezangen na 500 jaar terug aan haar stad.
2. **DVD:** de uitgave van een bijbehorende dvd waarin dit Vesperale in een historische Helmondse context geplaatst wordt.
3. **Lezingen:** voor Heemkundekring Helmont, Bibliotheek Helmond-Peel en Volksuniversiteit Helmond worden lezingen over het Vesperale aangeboden.
4. **Expositie:** een expositie in Gemeentemuseum Helmond waarbij tien tot vijftien originele kostbare handschriften, aanvankelijk afkomstig uit het Helmondse klooster (en nu verspreid over o.a. Eindhoven, Nijmegen, Amsterdam en de Verenigde Staten) tentoongesteld worden. Voorwerpen, betrekking hebbend op die periode zullen i.s.m. de stadsarcheoloog eveneens te zien zijn. Bij de opening van de expositie kan het Sint

Jozefkoor live zingen uit die handschriften. De cd kan gedurende de hele expositie ingezet worden als verklanking van wat in de vitrines getoond wordt.

De afgelopen jaren is er hard aan gewerkt (in samenwerking met Heemkundekring Helmont, Theo Driessen Instituut, oud-koorleden en gebruikmakend van een eigen ongeordende verzameling) om een uitgebreid archief op te bouwen.

5. **Jubileumboek:** Dit archief dient als basis voor een uit te geven jubileumboek (200 luxe, kleurrijke uitgaven met harde kaft). In beschouwende en verbindende teksten zal de historie geduid worden, in context gezet van de toenmalige ontwikkelingen (Rijke Roomse leven, sociale woningbouw, onderwijs, armoede, emancipatie, secularisatie, ...), voorzien van veel beeldmateriaal.

Uitvoerend:

Het Sint Jozefkoor wil zich verzekeren van de medewerking van topmusici, die ertoe bijdragen dat de uitvoeringen niet alleen van lokale, maar ook van nationale en zelfs internationale allure zijn. Wat ten gehore gebracht wordt, is gedurfd, vernieuwend en in deze opzet niet eerder te beluisteren geweest.

6. **Couperin:** Integrale uitvoering van de Messe des Paroisses van Francois Couperin op het vermaarde Robustelly-orgel. Dit werk wordt vanwege de moeilijkheidsgraad helaas zeer zelden compleet uitgevoerd, bovendien dan nog zonder de vanzelfsprekende aansluiting met koor.

7. **Muzikale reis:** Van de Bakermat van de Europese muziekcultuur tot Duruflé; een reis door de 1000 jaar muziekgeschiedenis, waarbij de vroegste gregoriaans gezangen en latere vormen de grote componisten geïnspireerd hebben tot hun orgelcomposities. Een samen op reis gaan van Sint Jozefkoor en Robustelly-orgel.

8. **Dialoog:** Wat vastligt in dit bijzondere concert dat zijn de gregoriaanse gezangen, gezongen door het Sint Jozefkoor, die als een Messiah het levensverhaal van Christus vertellen. Afwisselend, als in een dialoog met organist op het Robustelly-orgel. Een concert, volkomen in het moment

en uniek in zijn soort. De dialoog wordt ook een aantal keren aangegaan met het publiek, waar het wordt uitgenodigd om mee te zingen.

9. **Clash of Times:** Wat de Noorse Jan Garbarek (saxofonist) en The Hilliard Ensemble (polyfonie) in 1994 aandurfd, het samenbrengen van oude polyfonie en saxofoonklanken, dat durven we nu aan met gregoriaans en saxofoon. Twee ogenschijnlijk haaks op elkaar staande muziekstijlen, die misschien toch meer gemeen hebben dan we zouden denken. Een uniek treffen tussen een professioneel saxofonist en het Sint Jozefkoor, waarbij de diverse saxofoons al improviserend de zang rijkelijk met hemelse klanken overvleugelen. Zoals ooit in een antwoordzang het koor zong wat er stond en de solist zich vrijelijk mocht loszingen met louter een paar regels tekst, waarna het koor tot slot afrondde, zo willen we dat gaan herbeleven. Met eigen solist daaraan gestalte geven, dat is sinds eeuwen nooit meer gedaan. Het experiment wordt in deze clash niet geschuwd.
10. **Muziek rond 1536:** een concert in de Sint Jozefkerk met de muziek uit het Helmondse Vesperale door het Sint Jozefkoor. Gezocht wordt naar verbondenheid met meerstemmige en instrumentale muziek uit die periode, ten gehore gebracht door twee koren, en voor wat de instrumentale muziek betreft door solisten (o.a. blokfluitspeler, cellist) en ensemblespelers.

Socialiserend:

Een feest vier je samen. Contacten worden gelegd en onderhouden met

- Instanties: Gemeentemuseum Helmond, Bibliotheek Helmond-Peel, Heemkundekring Helmont, Volksuniversiteit Helmond, Regionaal Historisch centrum Eindhoven, Vereniging voor Latijnse Liturgie, Theo Driessen Instituut;
- Personen: burgemeester Elly Blanksma, archeoloog Theo de Jong, voormalig stadshistoricus Giel van Hooff, mediëviste Bernardien van den Berg, muzikwetenschapper drs. Jan Boogaarts, docent/auteur gregoriaans Wilko Brouwers, pastoor Erik Seidel, geluid- en beeldtechnicus Frans Luyten;
- Uitvoerenden: musici, de parochiële koren en alle deelnemende koren van de Missa Multitudinem.

11. **Missa Multitudinem:** Zoveel mogelijk gregoriaanse koren worden uitgenodigd om deel te hebben aan deze massale viering. In

gezamenlijkheid, met het doel elkaar te ontmoeten, te bemoedigen en te verbinden, wordt in de Sint Jozefkerk op een te plannen zondagochtend gerepeteerd, ontbeten en gevierd. Het is juist van belang om koren, die omdat ze op hun eigen stek hun taak serieus nemen, uit hun isolement te halen en voor deze ene keer in deze Missa Multitudinem bij elkaar te brengen met gelijkgestemden. Er zal gestreefd worden naar een tv-opname (Omroep Helmond/ Omroep Brabant/KRO). Na afloop van de viering wordt een receptie aangeboden aan deelnemers en kerkbezoekers. Het Jubileumboek wordt daar gepresenteerd en overhandigd aan burgemeester en donateurs.

12. Ledendag Vereniging voor Latijnse Liturgie: De ledendag van de vereniging wordt jaarlijks ergens in het land gehouden. Het Sint Jozefkoor wil de vereniging vragen om in 2022 haar jaarvergadering/ ledendag in Helmond te organiseren (niet voor het eerst overigens). De viering, als opening van de dag kan dan in de Sint Jozefkerk plaatsvinden en uiteraard wil het Sint Jozefkoor dan het gregoriaans voor haar rekening nemen.

Educatief:

Als educatieve activiteiten kunnen de al eerdergenoemde punten worden aangehaald: dvd over het Helmondse Vesperale², lezingen over het Vesperale³, expositie van oude handschriften⁴ en het jubileumboek⁵. Bovendien wordt het navolgende in 2022 gepland:

13. Gregoriaanse Kring: Op dit moment zijn in Nederland drie zgn. Gregoriaanse Kringen actief (Utrecht, Den Bosch en Nijmegen). Helmond wil in 2022 een kring gaan vormen voor Zuidoost-Brabant. Zo'n Kring is een Studium Chorale waarbij 1 x per maand gregoriaanse gezangen worden doorgenomen voor liefhebbers. Gedurende de laatste 30 minuten van elke bijeenkomst worden de gezangen waaraan gewerkt is in de kerk uitgevoerd voor publiek. De kerk is gedurende de activiteit vrij toegankelijk. De Gregoriaanse Kring levert een klinkende bijdrage aan het fenomeen "Kerken Kijken".

Innoverend:

Als innoverende activiteiten kunnen de al eerdergenoemde punten 1, 8 en 9 worden aangehaald.

Immers: Mag de ontdekking van twee gezangen die speciaal voor dat ene klooster (die Hage) geschreven zijn en daar zo'n 500 jaar geleden voor het laatst klonken, om ze vervolgens uit de vergetelheid te halen door ze nu op cd te zetten innovatief genoemd worden? Mag een orgelconcert, waarbij geen enkele noot van tevoren vaststaat voordat die in de tijd de ruimte vult, innovatief heten? Mag het doorbreken van het tijdsgewricht, eigen aan het gregoriaans enerzijds en aan de saxofoon anderzijds, als innovatief bestempeld worden? En waar en wanneer is vanuit louter improvisatie het gregoriaans te horen? Op initiatief van het Sint Jozefkoor zal een organist, een saxofonist en een cantor zich aan bovenstaande wagen, omdat ontwikkelingen niet stil mogen staan en we grenzen willen verleggen.

Inspirerend:

Als een koor 100 jaar bestaat, mag het terugblikken, maar moet toch vooral vooruitkijken. Alle voorgenomen activiteiten dienen ertoe om uit te dragen dat gregoriaans hot is. Het Sint Jozefkoor wil het 100-jarig bestaan vieren, niet in zichzelf gekeerd, maar zich richtend op samenwerking met anderen, met een ruime en open blik voor ontdekking en ontwikkeling en daardoor mede bewerkstelligen dat het gregoriaans toekomst heeft.

14. **Website:** Om iedereen van de nodige informatie te voorzien met betrekking tot het eeuwfeest, is nu reeds een inspirerende website in het leven geroepen: www.sintjosefkoorhelmond.nl

TV-mis 5 juli

5 juli jl. vond onze 3e TV-mis van dit jaar plaats. Vanwege de coronamaatregelen was het aantal zangers beperkt tot maximaal 2. In eerste instantie zouden Jos Bastiaans en Hans de opluistering van de Mis voor hun rekening nemen. Jos moest echter helaas op het laatste moment wegens ziekte afzeggen. Gelukkig konden we op de hulp van Leontain rekenen voor het uitvoeren van de wisselende gezangen. De vaste gezangen moesten solo door Hans worden gezongen, op het orgel begeleid door Leontain. Al met al was het een verzorgd geheel. Met dank aan Leontain!

Liturgie en gregoriaans

“Weet wat je zingt” en “Ontneem de mensen hun oude vertrouwde gregoriaans toch niet”.

Dat zegt Arnoud Heerings in het interview in het bulletin van augustus 2019 van het tijdschrift *Latijnse Liturgie*. Als docent gregoriaans, aangesteld in 2001, binnen de afdeling kerkmuziek aan het Conservatorium houdt hij zich ook bezig met de moderne semiologie (tekenleer) en uitvoeringspraktijken volgens moderne en antieke vormen.

Dom Eugène Cardine (Solesmes) splitste het gregoriaans in de basis (het vertrouwde) en in semiologie. Hij zegt dat veel koren tegenwoordig de basis overslaan en direct doorgaan naar de semiologie, het deel voor gevorderden. Hij stelt dat je eerst de gregoriaanse melodieën zo mooi mogelijk moet zingen, moet vertalen en verklaren zodat je weet wat je zingt.

Heerings ging als kind samen met zijn vader naar de kerk en werd er door de Liturgie gegrepen. Later ging hij naar de Hippolytuskapel in Delft waar volledig Latijnse missen werden gecelebreerd en hij genoot van de gregoriaanse gezangen. Hij vond het prachtig en werd nieuwsgierig naar de Latijnse Liturgie. Daartoe aangespoord door zijn vader, die zag dat zijn zoon veel belangstelling had voor de Latijnse Liturgie, werd hij lid van het kerkkoor van de Hippolytuskapel. Binnen het koor ontdekte men het talent dat Heerings had en adviseerde hem het gregoriaans te gaan bestuderen hetgeen er uiteindelijk toe leidde dat hij na de middelbare school muzikwetenschappen ging studeren op de universiteit van Utrecht. Door zijn liefde voor de liturgie en het gregoriaans, in het bijzonder de viering van de Eucharistie, concludeert Heerings: “ontneem de mensen hun oude vertrouwde gregoriaans toch niet. De mensen moeten kunnen meezingen. Liturgie is geen concert”. En zo gaat het in onze Sint-Jozefkerk met ons Sint-Jozefkoor en het kerkvolk al sinds jaar en dag.

Arnoud Heerings (1961) studeerde muzikwetenschappen aan de Universiteit van Utrecht waaronder gregoriaans bij Jan Boogaarts. Op de universiteit was een gregoriaans koor USGK (Utrechts Studenten Gregoriaans Koor) onder leiding van Jan Boogaarts en daar ging hij bij. In het koor werd de geleerde theorie in de praktijk gebracht en groeide hij op in het gregoriaans. Na verloop van tijd vervulde hij geregeld de functie van interim-dirigent als Jan Boogaarts verhinderd was. Behalve in het USGK zong hij ook in kerken zoals de kathedraal en de Sint-Willibrordkerk. Daar werd hij ingewijd in de Latijnse liturgie en het gregoriaans. Heerings dirigeert zijn schola waarmee hij desgevraagd vespers en eucharistievieringen opluistert.

Het USGK (Utrechts Studenten Gregoriaans Koor) vindt zijn oorsprong op het Conservatorium van de universiteit van Utrecht. In de jaren vijftig van de vorige eeuw dirigeerde Jan Boogaarts meerdere koren waaronder het USGK. Omdat het koor in de jaren zestig nog maar nauwelijks uit studenten bestond werd de naam veranderd in GKU (Gregoriaans Koor Utrecht). In 1998 verliet Jan Boogaarts het koor en kwam het onder leiding te staan van Anthony Zielhorst. Het koor telt zo'n 15 leden.

Wim van Hugten

Antifoon in tijden van besmetting

Stella caeli exstirpavit is afkomstig van de zusters van het klooster van Santa Clara in Coimbra, Portugal, uit de tijd dat de "Zwarte Dood" (1347-1351) heerste. Door de eeuwen heen heeft de mensheid pandemieën moeten doorstaan. In *Stella caeli exstirpavit* bidden we de ster van de hemel (Maria) om onze Heer om hulp te smeken, ervan uitgaande dat haar Zoon haar niets zal weigeren.

Typerend voor de middeleeuwen was de overtuiging dat de komst van de pest werd veroorzaakt door een ongunstige constellatie van sterren. We weten nu dat, wat gemakshalve als sterren gezien werden feitelijk planeten betrof. In de middeleeuwen werd de komst van de pest eenvoudig verklaard door een verkeerde stand van de sterren (planeten), waardoor de lucht bedierf. Die verkeerde stand van de planeten is in de tekst vervat in *sidera compescere* (de sterrenstand die bedwongen moest worden) en *in bella* (vijandigheid, strijd). De Ster des Hemels is de aangewezen persoon om aan te roepen om een gunstiger stand van de sterren. De toespeling op 'zweren van een verschrikkelijke dood' is een directe verwijzing naar de zwellingen die een van de symptomen waren van de Zwarte Dood.

'The Peddler', houtsnede ontworpen door Hans Holbein de Jonge voor de serie 'Dance of Death', 1523-1526.

De pest, beter bekend als de zwarte dood, leverde de wereld een van de dodelijkste pandemieën op die we ooit hebben meegemaakt. In de 6e en 7e eeuw brak de ziekte voor het eerst uit, en zorgde vermoedelijk al voor een halvering van de Europese bevolking. Hetzelfde gebeurde in de 14e eeuw, toen de pest opnieuw opkwam en tussen 1347 en 1351 zo'n 30 tot 60 procent van de Europese

bevolking ten dode opschreef. Daarna zouden er niet meer zulke enorme sterfcijfers voorkomen, maar tot aan de 19e eeuw zouden er nog wel uitbraken zijn in grote steden zoals Sevilla, Londen en Wenen. In 1345 gaf men de schuld van de epidemie aan de samenstand van de planeten Saturnus, Pluto en Jupiter. Dat een gebrekkige hygiëne de hoofdoorzaak was drong pas in de 19e eeuw door. Laat nou in 2020 dezelfde samenstand aan de sterrenhemel te zien zijn. Meer mensen dan je zou verwachten menen dat nu ook deze drie planeten verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor corona.

Een letterlijke woord voor woord vertaling van de antifoon heb ik na veel opzoeken kunnen fabriceren.

*Stella caeli exstirpavit,
quae lactavit Dominum:
Mortis pestem
quam plantavit
primus parens hominum.*

*Ster des hemels uitroeiend
die zoogde de Heer:
de dood van de pest
die geplant is
door de eerste ouders van de mens.*

*Ipsa stella nunc dignetur
sidera compescere,
Quorum bella plebum caedunt
dirae mortis ulcere.
O piissima stella maris,
a peste succure nobis.*

*Dezelfde ster nu waardig
sterrenstand bedwingend,
Wier vijandigheid het volk slaat
door een vreselijke dood met zweren.
O meest liefdevolle ster van de zee
tegen pest help ons.*

*Audi nos, Domina,
nam filius tuus nihil negans te honorat
Salva nos Jesu,
pro quibus virgo mater te orat.*

*Hoor ons, Vrouwe,
want uw zoon niets ontzeggend eert u.
Red ons Jezus,
om wie de maagdelijke moeder u smeekt.*

De vertaling zoals wij die hanteren luidt als volgt:

*De ster des hemels die de Heer heeft gezoogd,
heeft de plaag uitgeroeid van de dood,
die onze voorouder heeft geplant.*

*Moge diezelfde Ster de stand der sterren bedwingen
wier vijandigheid de mensen vermoordt
met de zweer van een vreselijke dood.*

*O allertrouwste Sterre der Zee, red ons van de besmetting.
Hoor ons, vrouwe, want uw Zoon eert u door u niets te weigeren.*

Red Jezus, ons, om wie de Moedermaagd U smeekt.

1.

Stella cæ-li exstirpá-vit, * quæ lactá-vit Dó-
 minum : Mortis pestem quam plantá-vit primus
 pa-rens hóminum. Ipsa stella nunc digné-tur
 sí-de-ra compésce-re, Quo-rum bella plebem cædunt
 di-ræ mortis úlce-re. O pi-í-ssima stella ma-ris,
 a peste succúrre no-bis. Audi nos, Dómi-na, nam
 fi-li-us tu-us ni-hil negans te honó-rat. Sal-va nos
 Ie-su, pro qui-bus virgo ma-ter te o-rat.

De antifoon heeft de vorm van een sequens. Twee koren wisselen elk couplet af en komen samen om het laatste couplet in koor te zingen. De muziek en tekst worden ook gebruikt in andere gebeden tot Onze Lieve Vrouw. De melodie is afkomstig uit het Cantuale Romano-Seraphicum (1951).

De verzen van dit gebed in tijden van pest zijn ontleend aan een preek over de geboorte van onze Heer die in de 8e eeuw werd uitgesproken door St. Peter, bisschop van Damascus.

Volgens de overlevering is de oorsprong van de antifoon te vinden in het clarissenklooster in Coimbra, Portugal (klooster in 1314 gesticht door St. Elizabeth, koningin van Portugal). In 1317 werd Portugal geteisterd door de pest. De arme clarissen van Coimbra waren erg bedroefd door de oprukkende ziekte, die al wijdverbreid was in hun klooster. Hun ongerustheid en angst liep zo ver op dat Moeder abdis had besloten het klooster op te geven en de nonnen ergens anders heen te laten gaan om aan de pest te ontsnappen. Op dat moment ging de deurbel. Er stond een bedelaar voor de deur, maar zijn gelaat leek heel erg op dat van een schilderij van de apostel St. Bartholomeus in het klooster. De bedelaar, een verschijning van de apostel, gaf de nonnen een papier met een gebed en vertelde hen dat als ze het dagelijks baden, ze tegen de ziekte zouden worden beschermd. De tekst was *Stella caeli exstirpavit*. De zusters baden het en hun klooster werd gespaard.

De oorsprong van dit gebed wordt gerapporteerd in een kroniek die in de 16e eeuw werd geschreven door Fr. Francesco Gonzaga, minister-generaal van de franciscaner minderbroeders.

Vanuit Coimbra verspreidde de antifoon zich over het westen. In 1575 bijvoorbeeld, besloten de kanunniken van Sainte-Croix in Poligny in Frankrijk om het elke dag voor de hoogmis te zingen tijdens de pest. De Ursulinen van Nimes zongen het dagelijks na de mis tijdens de plaag van 1640. In veel gebedenboeken werd het opgenomen.

De tekst is op grote schaal te vinden in laatmiddeleeuwse bronnen, zowel met als zonder muziek. We komen de tekst o.a. tegen, opgeschreven in Canterbury aan het einde van de 15e eeuw. Verschillende vroege zettingen van deze antifoon zijn bewaard gebleven in 15e-eeuwse manuscripten. Zoals die van John Cooke, een lid van de huiskapel van Henry V, die in 1415 met de koning naar Agincourt ging en zijn leven als zanger in St Paul's Cathedral lijkt te hebben beëindigd.

En er zijn tal van andere getuigenissen van de antifoon uit Engeland, Portugal en elders, waaronder het 15e-eeuws bewijs dat de antifoon regelmatig werd gebruikt onder studenten in Oxford, gezongen bij het luiden van de avondklok op Mariafeesten en na de completen in de kapel. Maar het was niet alleen een antifoon voor broeders en studenten. In de verzameling mysteriespelen uit het 15e-eeuwse East Anglia, bekend als de 'N-town Plays (serie van 42 Engelse mysteriespelen) wordt verwezen naar deze antifoon in het stuk over de aanbidding van de herders. De herders zingen hem terwijl ze naar Bethlehem gaan om het Christuskind te ontmoeten. Het is lichtelijk verrassend, want waarom zou een gebed tegen de pest in dit spel gezongen worden? Hoewel de herders in dit mysteriespel aanvankelijk het lied van de engelen, het Gloria, niet eens kunnen verstaan, worden ze al snel geïnspireerd om zelf te gaan zingen en heffen onderweg Stella caeli aan. Aangekomen bij de stal zingen ze het Christuskind toe met woorden van welsprekende lof, met tedere genegenheid voor de 'lieve lieveling' en de 'mooie bloem' zijn moeder. Ze zijn zo lief voor de baby (kussen zijn voetjes!), maar ze vertrouwen er ook op dat hij de duivel omver werpt en de hele wereld van pijn verlost. Misschien zongen ze daarom eerder Stella caeli exstirpavit, een antifoon die met buitengewoon vertrouwen haar hoop op verlossing van ziekte vindt, niet alleen in de beweging van de sterren, maar ook in de meest alledaagse daad van liefde: een moeder die door haar baby te voeden de wereld redt van rampspoed.

De tekst van de antifoon is als bijlage in het Franciscaans brevier opgenomen.

Er schijnt een verband te zijn tussen de antifoon en de Franciscanen, die nauw betrokken waren bij de zorg voor de zieken tijdens de Zwarte Dood en de daaropvolgende epidemieën. En de clarissenorde in Coimbra, waar het allemaal begon is natuurlijk een tak van de orde van Sint Franciscus.

Het is goed om ons in deze tijd te verbinden met de Clarissen uit Coimbra, die toen zij dit gebed baden de Ster des Hemels al vroegen om de mensen bij te staan in tijden van een grote plaag.

Jos Leenen

Koninklijke onderscheiding

24 april jl. is Frans van de Leur door Burgemeester Elly Blanksma via beeldbellen aangezegd dat Zijne Majesteit Willem Alexander het heeft behaagd hem te benoemen tot: Lid in de Orde van Oranje-Nassau.

Gelet op de RIVM-maatregelen werd die dag op gepaste afstand een beperkte delegatie van de Stichting Draaiorgels Helmond, het Sint Jozefkoor, de Morrisdansgroep Helmond en het parochiebestuur op de binnenplaats van zijn woning een toast uitgebracht op de gedecoreerde onder het genot van de feestelijke klanken van het Verbeeckorgeltje.

De daadwerkelijke uitreiking van de onderscheiding en een feestelijke bijeenkomst in de Gaviolizaal vond plaats op 5 juli. Het koor feliciteert Frans van harte met de benoeming!

Verjaardagen

19 september	Jos Bastiaans
23 september	Albert Scheepers
15 oktober	Jo Kuijpers
26 oktober	Sjef Strik
7 november	Frans van de Leur
19 november	Peter Gruithuijzen
23 november	Frans Verbakel
1 december	Bert Keet
5 december	Pierre van den Eijnden
20 december	Paul Lambregts
31 december	Jos Leenen

Bestuur, dirigent en leden feliciteren je van harte en wensen je een fijne verjaardag toe!

